

MODALNI GLAGOLI U ENGLESKOM I SRPSKOM NAUČNOM DISKURSU¹

Sažetak: Polazeći od teorijskih postavki o kategoriji modalnosti i o modalnim glagolima, kao i od pojedinih postavki analize diskursa, u radu se proučavaju modalni glagoli kao specifični diskursni markeri kojima autori tekstova naznačavaju stav prema propozicionom sadržaju, odnosno svoju uverenost, sumnju, ograđivanje u vezi sa tim sadržajem □ na primer, pojedini modalni mogu funkcionisati kao epistemički markeri sumnje i autorovog ograđivanja (Blagojević, 2008). Naime, modalni glagoli svojim epistemičkim i deontičkim značenjima s jedne strane izražavaju autorov stav, a sa druge pružaju mogućnost da se označi i intenzitet tog stava □ poznato je da se modalna značenja dele na jača i slabija (na primer necesitativnost, obligatornost, verovatnoća). Dakle, u radu se razmatraju modalna značenja i intenzitet modalnosti kao moguće odlike naučnog diskursa na engleskom i srpskom jeziku. Te odlike se sagledavaju u korpusu koji sadrži primere iz izvornog engleskog i srpskog naučnog teksta iz oblasti lingvistike, s ciljem da se razmotre kako frekventnost upotrebe modala kao markera stava, tako i eventualne razlike između engleskog i srpskog dela korpusa.

Ključne reči: engleski jezik, modalni, naučni diskurs, srpski jezik

1. Uvod

Kompleksna tema kao što su modalnost i modalni glagoli izučavana je sa različitih stanovišta i u okviru različitih teorijskih postavki, pa i u okviru analize diskursa. Naime, veoma relevantna veza između modalnosti i analize diskursa može se uspostaviti ako se pođe od činjenice da modalnost, uopšteno govoreći, izražava stav govornika/pisca prema propozicionom sadržaju, odnosno prema konkretnom iskazu u datom kontekstu. Dakle, jezička sredstva za izražavanje modalnosti (modalni glagoli i modalni izrazi) predstavljaju bitnu komponentu kada treba analizirati pojedine diskursne markere, one koji se odnose na naznačavanje stava. Polazeći od te osnovne postavke, u ovom radu će se prvo sažeto prikazati relevantne karakteristike kategorije modalnosti i modalnih glagola u engleskom i srpskom jeziku, a zatim opšte odlike naučnog diskursa. U centralnom, empirijskom delu rada upoređiće se upotreba modala kao markera stava u engleskom i srpskom naučnom diskursu i izvesti odgovarajući zaključci.

¹ Rad je urađen u okviru projekta 178002: *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

2. Modalnost i naučni diskurs

2.1. Modalnost i modalni glagoli u engleskom i srpskom jeziku

Kategorija modalnosti, kao što je poznato, obično se definiše kao stav govornika prema sadržaju iskaza, odnosno gramatikalizacija stavova i mišljenja govornika (Prtljaga, 2008: 5). Uz svest o kompleksnosti pojma modalnosti i moguće različite pristupe njegovom izučavanju, u ovom radu usredsredićemo se na termine i određenja koji su relevantni za ovo proučavanje. Sem toga, imajući u vidu različite načine za izražavanje modalnosti (modalni izrazi, modalni glagoli), fokusiraćemo se na modalne glagole kao temu ovog rada.

U engleskom jeziku modalni glagoli predstavljaju jasno definisan zatvoren skup elemenata koji se po svojim dobro poznatim morfosintaksičkim odlikama razlikuje od leksičkih glagola, a delimično i od ostalih pomoćnih glagola. Značenja koja se izražavaju modalnim glagolima su mogućnost, verovatnoća, nužnost, obaveza, sposobnost i druga. Na osnovu ovih i drugih modalnih značenja izvodi se podela na vrste modalnosti i podela po intenzitetu modalnosti, koje su relevantne za ovo proučavanje.

Kada se radi o osnovnim modalnim značenjima, u anglističkoj (a i opštelingvističkoj) literaturi najčešće se pominju dva modalna značenja □ ona koja označavaju mogućnost i nužnost (necesitativnost) (up. Lyons, 1977: 787□791); na osnovu toga razlikuju se i dve osnovne vrste modalnosti – epistemička i deontička. Kao što je poznato, epistemička modalnost odnosi se na procenu govornika/pisca (na osnovu njegovog znanja i iskustva) o verovatnoći date propozicije, čime se stvara mogućnost da on izrazi svoju uverenost, sumnju ili da se distancira od onoga što data propozicija govori o svetu. Uz to, nekad se u literaturi (na primer Lyons, 1977: 823) pravi razlika i između objektivne i subjektivne epistemičke modalnosti; prva podrazumava da govornik/pisac izražava opšti stav, a druga da izražava svoje sopstveno mišljenje. Drugi pomeniti tip modalnosti (deontička modalnost) odnosi se na obavezu, dozvolu, obećanje ili potrebu da se izvede neki čin, zbog čega ova modalnost često podrazumeva i performativnost, odnosno uticaj ili nastojanje, stav nekog agensa da se dati čin izvrši.

Osim ove binarne podele, neki autori iznose i tročlanu podelu modalnosti (na primer, Palmer, 1989; Huddleston & Pullum, 2002). Naime, Palmer (1989: 96□97) piše o tri tipa modalnosti koje naziva epistemički, deontički i dinamički (*dynamic*); ovaj treći označava sposobnost (*ability*) nekog agensa da realizuje dati propozicioni sadržaj. Uz sposobnost, ovaj tip modalnosti može da izražava i rešenost agensa (*willingness*). Osim Palmera, pomenuti autori (Huddleston and Pullum, 2002: 173□180) takođe razlikuju tri vrste modalnosti (što ne čudi, jer je jedan od saradnika u izradi ove gramatike bio i F. R. Palmer). Polazeći od određenja modalnosti kao odnosa govornika prema faktualnosti ili aktualizaciji situacije izražene klauzom (Huddleston and Pullum, 2002: 173), autori konstatuju da klauza može biti modalizovana ili nemovalizovana i da se modalizovanost može naznačiti

modalnim pomoćnim glagolima, pridevima i adverbima. Dakle, autori razlikuju tri vrste modalnosti – epistemičku, deontičku i dinamičku; prva vrsta odnosi se na stav govornika prema faktualnosti situacija, druga podrazumeva postavljanje obaveza ili zabrana, davanje dozvola. Treća vrsta, dinamička modalnost, odnosi se na odlike i sposobnosti osoba i drugih entiteta u klauzi. Uz ovu podelu na tri vrste, važno je pomenuti da autori pišu i o snazi modalnosti (*strength of modality*) i u tom okviru razlikuju slabu, srednju i jaku modalnost (*weak, medium, strong*). Jedan od primera kojim ilustruju snagu modalnosti je sledeći:

- 1) a) The meeting must be over by now. (jaka)
- b) The meeting should be over by now. (srednja)
- c) The meeting may be over by now. (slaba) (Huddleston and Pullum, 2002: 177).

Dakle, uz vrstu modalnosti u analizu treba uključiti i snagu ili intenzitet modalnosti, što će se u ovom istraživanju i učiniti. Uz to, treba imati u vidu i činjenicu da engleski modali, po pravilu, mogu da izražavaju različite vrste modalnih značenja, pa se određeno značenje može odrediti tek u konkretnom kontekstu.

Kada se radi o srpskom jeziku, modalni glagoli kao jedan od načina izražavanja modalnosti ne predstavljaju jasno razgraničen skup, niti imaju morfosintaksičke odlike po kojima se suštinski razlikuju od leksičkih glagola. Navedimo pojedina određenja iz novije obimnije sintakse proste rečenice u srpskom jeziku (Piper i dr., 2005) u kojoj se obrađuju kategorija modalnosti i modalna značenja; modalnost se shvata kao semantičko-pragmatička kategorija, kvalifikacija govornog lica o iskazu ili situaciji (Piper i dr., 2005: 636). Kategorija modalnosti se gramatički izražava kategorijom glagolskog načina, a izražava se i leksičko-gramatičkim sredstvima kao što su modalni glagoli i lekseme koje su im slične po značenju (na preimer, *moгуće, nužno, zabranjeno*) (Piper i dr., 2005: 636). Za razliku od engleskog jezika, u srpskom jeziku ne postoji potpun i konačan spisak modalnih glagola, već samo glagoli koji se tipično ubrajaju u tu grupu (*moći, morati, trebati, hteti...*). Konačno, u ovoj sintaksi se razrađuju i modalna značenja realnosti/irealnosti, optativne modalnosti, subjektivne modalnosti, metajezičke modalnosti, aksiološke modalnosti, kao za ovo istraživanje posebno relevantne deontičke i epistemičke modalnosti (Piper i dr., 2005: 637–649). Tako deontička modalnost (koja se naziva i necesitativna ili obligatorna modalnost) predstavlja kvalifikaciju situacije kao potrebne, obavezne ili neizbežne (modali *trebati, morati, smeti*), a epistemička modalnost podrazumeva stepenovanu kvalifikaciju uverenosti govornog lica u istinitost situacije označene iskazom (Piper i dr., 2005: 643–644), za koju se (između ostalog) mogu koristiti modali *morati* ili *trebati*.

2.2. Naučni diskurs

Diskurs se može shvatiti kao koherentna komunikaciona celina veća od rečenice sa specifičnim strukturalnim i leksičkim odlikama, a za takvu celinu koristi se i termin funkcionalni stil (Kristal, 1988: 50). Uz pomenute karakteristike, diskurs sadrži i naglašene sociokulturološke komponente, pa su moguće razlike u okviru

istog tipa diskursa u zavisnosti od sredine koja ga koristi. U ovom radu izučavaju se pojedine komponente određenog tipa diskursa, naučnog ili akademskog diskursa (u oblasti lingvistike). Kako navodi S. Blagojević, termin akademski diskurs potiče iz anglističke literature, a sreće se i termin funkcionalni stil naučno-tehničke literature (Blagojević, 2012: 13). Jedna od karakteristika ovog diskursa jeste i izražavanje stava govornika prema sadržaju koji se iznosi, na primer autorove uverenosti, sumnje, ograđivanja, distanciranja (up. Blagojević, 2008: 129–148), za šta se mogu koristiti i modalni glagoli kao specifični diskursni markeri, što je i tema ovog rada.

2.3. Korpus i ciljevi istraživanja

Da bi se proučila upotreba modala kao diskursnih markera u naučnom diskursu sastavljen je engleski i srpski korpus na osnovu naučnih članaka iz oblasti lingvistike, uključujući i primenjenu lingvistiku. Engleski deo korpusa sastoji se od dva dela: prvi deo čine modali zabeleženi u relevantnim člancima objavljenim u štampanom časopisu *Folia Linguistica* (45/2 iz 2011. godine), a drugi deo iz elektronskog časopisa *International Journal of Linguistics* (3/1 iz 2011. godine). Engleski korpus sastoji se iz dva dela da bi se ustanovilo da li postoje razlike u broju i upotrebi modala u štampanom časopisu renomiranog izdavača sa dugom tradicijom i u relativno novom časopisu koji postoji samo u elektronskom obliku i čiji autori uglavnom nisu iz engleskog govornog područja. U oba dela korpusa pregledan je približno isti broj strana teksta, s tim što su članci u prvom časopisu znatno duži od članaka u drugom. Treba još naglasiti da nisu beleženi *shall/will* koji funkcionišu kao pomoćni glagoli za označavanje budućeg vremena niti *should/would* koji su rezultat slaganja vremena i nemaju izraženo modalno značenje.

Prvi deo engleskog korpusa (*Folia Linguistica*) obuhvata 3 članka (115 strana) sa ukupno 189 rečenica i 197 modala u njima, što čini 1.7 modala po strani. Konkretni brojevi podaci prikazani su u narednim tabelama:

Br.	Modal	Broj primera	Procenat
1	Can	98	49.8%
2	Could	22	11.2%
3	May	40	20.3%
4	Might	12	6.1%
5	Should	17	8.6%
6	Must	6	3%
7	Need	1	0.5%
8	Ought to	1	0.5%
	UKUPNO	197	100%

Tabela 1. Opšti podaci za prvi deo engleskog korpusa (*Folia Linguistica*)

Br.	Modal	Broj primera	Procenat
1	Can	88	90%
2	Can + not	9	9.2%
3	Can...?	1	0.8%
	UKUPNO	98	100%

Tabela 2. Podaci za modal *can* iz prvog dela engleskog korpusa (*Folia Linguistica*)

Br.	Modal	Broj primera	Procenat
1	Could	19	86%
2	Could + not	2	9%
3	Could...?	1	5%
	UKUPNO	22	100%

Tabela 3. Podaci za modal *could* iz prvog dela engleskog korpusa (*Folia Linguistica*)

Drugi deo engleskog korpusa (*International Journal of Linguistics*) obuhvata 8 članaka (110 strana), sa ukupno 204 rečenice i 224 primera modala u njima, što čini 2.03 modala po strani. Časopis se priprema u SAD, a autori su uglavnom iz azijskih zemalja. Konkretni brojevi podaci prikazani su u narednim tabelama:

Br.	Modal	Broj primera	Procenat
1	Can	105	47%
2	Could	21	9%
3	May	33	15%
4	Might	17	7.5%
5	Should	31	14%
6	Must	16	7%
7	Need	1	0.5%
	UKUPNO	224	100%

Tabela 4. Opšti podaci za drugi deo engleskog korpusa (*International Journal of Linguistics*)

Br.	Modal	Broj primera	Procenat
1	Can	87	83%
2	Can + not	18	17%
	UKUPNO	105	100%

Tabela 5. Podaci za modal *can* iz drugog dela engleskog korpusa (*International Journal of Linguistics*)

Br.	Modal	Broj primera	Procenat
1	Could	18	86%
2	Could + not	3	14%
	UKUPNO	21	100%

Tabela 6. Podaci za modal *could* iz drugog dela engleskog korpusa
(*International Journal of Linguistics*)

Br.	Modal	Broj primera	Procenat
1	May	31	94%
2	May + not	2	6%
	UKUPNO	33	100%

Tabela 7. Podaci za modal *may* iz drugog dela engleskog korpusa
(*International Journal of Linguistics*)

Osim opštih podataka, u tabele su uneti i podaci za one modale koji se javljaju u negativnom ili upitnom obliku. Tako su za drugi deo korpusa prikazani i podaci za modal *may* (tabela 7), što nije učinjeno za prvi deo korpusa u kojem se *may* javlja samo u potvrdnim neinterogativnim rečenicama.

Srpski deo korpusa sastoji se od primera preuzetih iz lingvističkih članaka iz časopisa *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* (XXXIV-1, 2009. godine) sa 10 članaka, odnosno 111 strana teksta. Ukupno ima 217 rečenica sa 232 modala, što je 2.09 modala po strani. Konkretni brojevi podaci prikazani su u narednim tabelama:

Br.	Modal	Broj primera	Procenat
1	Moći	170	73%
2	Trebati	52	22%
3	Morati	10	5%
	UKUPNO	232	100%

Tabela 8. Opšti podaci o srpskom delu korpusa

Br.	Modal MOĆI	Broj primera	Procenat
1	Moći	70	
2	Moći + ne	14	
3	Potencijal	12	
4	Refleksivno	59	
5	Refleksivno sa negacijom	8	
6	Refleksivno sa potencijalom	7	
	UKUPNO	170	100%

Tabela 9. Podaci o modalu *moći*

Br	Modal TREBATI	Broj primera	Procenat
1	Trebati	38	74%
2	Trebati + ne	1	2%
3	Potencijal	12	22%
4	Refleksivno	1	2%
5	Refleksivno sa negacijom	0	0%
6	Refleksivno sa potencijalom	0	0%
	UKUPNO	52	100%

Tabela 10. Podaci o modalu *trebati*

Br	Modal MORATI	Broj primera	Procenat
1	Morati	5	50%
2	Morati + ne	2	20%
3	Potencijal	0	0%
4	Refleksivno	2	20%
5	Refleksivno sa negacijom	1	10%
6	Refleksivno sa potencijalom	0	0%
	UKUPNO	10	100%

Tabela 11. Podaci o modalu *morati*

Dakle, korpus za ovo istraživanje sadrži primere sa modalima iz tri lingvistička časopisa; sva tri dela korpusa imaju približno isti broj strana, što omogućava upoređivanje kako dva engleska dela korpusa, tako i engleskog i srpskog dela korpusa. Svi primeri iz korpusa označeni su šiframa u zagradi iza primera; šifra obuhvata inicijale autora i broj strane sa koje je primer preuzet. Svi podaci o tri konsultovana časopisa i šiframa nalaze se u dodatku, na samom kraju ovog rada.

Pri kraju ovog odeljka još treba konstatovati da se u analizi primera kao teorijski okvir koristi podela na tip modalnosti (epistemički, deontički i dinamički) i podela po snazi modalnosti (jaka, srednja, slaba). Uz to, srpski i engleski modali će se sagledati i kao diskursni markeri u naučnom (lingvističkom) tekstu kojima autor teksta izražava svoj stav prema sadržini iskaza. Dakle, glavni cilj istraživanja je da se utvrdi frekventnost upotrebe engleskih i srpskih modala u ovom kontekstu, da se utvrdi koji modali preovlađuju i kakvi su po tipu i snazi modalnosti. Na osnovu takve analize, u zaključku će se izvršiti i opšte poređenje upotrebe modala u engleskom i srpskom lingvističkom tekstu.

3. Analiza primera

U centralnom delu rada komentariše se opšta struktura engleskog i srpskog dela korpusa, navode se tipični primeri i analizira se upotreba modala u njima.

3.1. Engleski deo korpusa

Kao što se može videti iz tabela 1 i 4, engleski deo korpusa sadrži gotovo sve engleske modale: u prvom delu korpusa javljaju se čak i nefrekventni modali *ought to* i *need*, dok je izostao takođe redak modal *dare*. Međutim, vrlo je upadljivo da se u gotovo polovini primera javlja modal *can* (49.8%), koji zajedno sa *could* čini preko 60% primera u korpusu. Značajnije je prisutan i modal *may* (20.3%), dok su ostali modali prisutni u procentu manjem od 10%. Slična je situacija i u drugom delu engleskog korpusa: ubedljivo najčešće javlja se modal *can* (47%), u znatnoj meri prisutni su i *may* (15%), *should* (14%) i *could* (9%). Dakle, uz male razlike (posebno kada se radi o modalima *should* i *must* koji su više prisutni u drugom delu engleskog korpusa), u oba dela engleskog korpusa prevladuje modal *can* koji može da izrazi kako epistemička, tako i deontička i dinamička značenja, a upadljivo je malo prisustvo modala *must* kojim se izražava snažna deontička ili epistemička modalnost.

Navešćemo nekoliko tipičnih primera iz prvog dela engleskog korpusa. Prva grupa primera sadrži modal *can*:

- 2) Admittedly, a more nuanced view has to recognize that such groupings **can** be arbitrary and lack (full) semantic motivation... (MJ, BJ & GV 237)
- 3) In Dutch, there are a few rules of thumb that **can** be used to derive the gender... (LV & GV 247)
- 4) ...while not much **can** be said about the other three.... (AF 301)
- 5) To exemplify how layers of sub-systems **can** serve to uphold an overall tripartite gender system.... (BJ 317)
- 6) ...and many deviations from the traditional system **cannot** easily be explained ...(LV & GV 262)

U navedenim primerima modal *can* izražava epistemičku mogućnost (*moguće je da...*) koja je rezultat procene autora; deontičko i dinamičko tumačenje su isključeni jer su formalni subjekti neanimatni i ne može se govoriti o dozvoli ili sposobnosti subjekta. Upotrebljeni modal je slabe snage i predstavlja vrlo odmerenu procenu autora, bez implikacije obligatornosti. U primeru (4) modal je upotrebljen u ustaljenoj frazi koja autoru omogućava bezlično saopštavanje sadržaja. Poslednji primer (6) sadrži negirani modal koji negacijom dobija na epistemičkoj snazi i implicira stav da ne postoji drugačija mogućnost, mada je ublažen adverbom *easily*.

Naredna grupa primera ilustruje modal *could*:

- 7) ...the impact of semantically motivated assignment on agreement rates **could not** be assessed.... (AF 296)
- 8) ...and the total number of instances in which agreement **could** be marked. (AF 292)

Ovaj modal dodatno ublažava asertivnost iskaza, svodeći ga na uzdržani predlog (primer 8), a uz negaciju dobija na snazi gotovo isključujući druge mogućnosti (7).

Sledeće grupa primera ilustruje ostale modale u korpusu:

- 9) Although the interpretation of the Proto-Indo-European two-gender system as a formal instead of semantic system **may** be controversial... (MJ, BJ & GV 240)
- 10) Defining deviant gender assignments **might** therefore prove problematic... (AF 292)
- 11) In addition, some arguments **can** be given indicating that the relevant changes **should not** be explained as diffusions from ... (LV & GV 270/1)
- 12) ...and argues that different types of rules **should** be counted rather than ranked... (BJ 322)
- 13) ...the southern Dutch gender system **must** be described as a hybrid system... (LV & GV 262)
- 14) In the gender systems of many languages, the details of these **need** not be discussed here. (BJ 320)
- 15) ...further research **ought to** be conducted with larger samples. (AF 312)

Kao što je već pomenuto, i u ovom delu korpusa u manjem broju sreću se modal slabe snage *may* (9) i dodatno ublaženi *might* (10) koji ne naglašavaju autorovu uverenost, već pre ukazuju na uobičajeno stanje stvari. Nisu frekventni ni snažni modal *must* (13) niti modal srednje jačine *should* (12); prvi izražava potpunu uverenost autora uz isključivanje ostalih mogućnosti, a drugi uverenost autora koja ima oblik preporuke. Ukoliko je negiran, *should* (11) se penje na skali snage i približava se modalu *must*. Prema očekivanjima, modal srednje jačine *ought to* javlja se samo jednom uz naglašavanje uverenosti autora (15).

Drugi deo engleskog korpusa ilustrovaćemo takode tipičnim primerima:

- 16) ...insist that the whole grammar, or nearly all of it, **can** be placed in the lexicon... (JO 4)
- 17) 12) However, they **cannot** naturally display a changing relation that involves actual persons, events, and relations... (JO 4)
- 18) Otherwise, no reasonable doubts no comprehensible ones **could** either be expressed or understood. They **could not** even be represented. (JO 14)
- 19) Language users **might** employ presupposition as a kind of *avoidance* strategy. (AB MS 2)
- 20) This strategy is not restricted to idiomaticity or fixed expressions and **may** be used to make up for any loss or meaning, emotional force, or stylistic effect, which **may not** be possible to reproduce... (KM ST 3-4)
- 21) Given this, the two morphemes **should** no longer be considered equal... (WL 7)
- 22) ... the route-path **must** be explicated or demonstrated by route-path compensation. (WL 6)
- 23) ...and thus that a syntactic representation **need not** be consulted for

pronoun resolution. (SOK 9)

Već je pomenuto da se drugi deo engleskog korpusa malo razlikuje od prvog, pa navedeni primeri prikazuju slabi modal *can* (16), koji uz negaciju postaje snažan (17); isto tako, dodatno ublaženi *could* uz negaciju dobija na jačini (18). *May* (20) i *might* (19) takođe odmereno ukazuju na autorovu uverenost, ali ostavljaju mogućnosti i za drugačije stavove; negirano *may* (20) postaje modal srednje jačine, još uvek ne dostižući snagu modala *must* (22), slično kao i redak modal *need not* (23), dok je *should* (21) i u navedenom primeru modal srednje jačine.

3.2. Srpski deo korpusa

U srpskom delu korpusa (tabela 8) registrovana su samo tri modalna glagola: *moći*, *trebati* i *morati*, pri čemu je ubedljivo najzastupljeniji modal *moći* koji, kao i engleski modal *can*, izražava i epistemička i deontička i dinamička značenja. Takođe je upadljivo i malo prisustvo snažnog modala *morati*, pa i modala srednje snage *trebati*.

Ovo su tipični primeri iz srpskog dela korpusa (ovde se navode onim pismom na kojem su objavljeni):

- 24) Исто тако, употребом реченичних кондензатора, односно номинализованих конструкција, исказ **може** постати вишезначан, при чему је тумачење оваквих примера, најчешће, условљено ширим контекстом. (JA18)
- 25) Она је често различита и међу народима који су блиски по језику и култури, јер се формира у процесу социјализације и **не може** да не поприми национално-културна обележја. (MS 31)
- 26) Тада бисмо – у ствари – активирали фонографско начело, јер **би се** у писању **могло** полазити од броја акцената... (LJP GŠ 90)
- 27) ...професија **треба** да се преноси у оквиру породице... (MC 37)
- 28) ... s pravom zastupa stanovište da **bi** definicije i primere u okviru odrednica u rečnicima **trebalo** uskladiti sa načinom na koji se te pojave konceptualizuju.... (DPS 79)
- 29) U takvim situacijama nastavnik obično **mora** da pribegne jačim argumentima nego što su njegovo iskustvo i ekspertiza... (BE 178)
- 30) ... просто пребројавање **не мора** да да поуздане резултате што се тиче заступљености елемената концепта... (MS 33)

Tri modala koja se javljaju u srpskom delu korpusa ukazuju na umereno izražavanje autorove uverenosti, odnosno uzdržanost u iznošenju stava. Naime, ubedljivo najprisutniji modal *moći* (24) ima slabiju snagu, pa podrazumeva odmerenost, a ponekad je dodatno ublažen potencijalom (26), a pojačan negacijom (25) i po snazi blizu modalu *morati*. Modal srednje snage *trebati* (27) i snažni modal *morati* (29) malo su prisutni u korpusu, što ukazuje na uzdržavanje autora od kategoričkih tvrdnji. Negacijom u poslednjem primeru (30) umanjuje se snaga modala *morati* i on postaje modal srednje jačine.

4. Zaključak

Proučavanje u ovom radu obuhvatilo je upotrebu modala kao diskursnih markera kojima se naznačava stav autora u engleskim i srpskim naučnim tekstovima iz oblasti lingvistike. Primeri iz prikupljenog korpusa omogućavaju da se uporede opšti podaci o frekventnosti modalnih glagola u datim tekstovima, kao i da se sagleda koji modali preovlađuju i kako se njima izražava stav autora. Korpus svakako pruža priliku i za znatno detaljniju analizu upotrebe modala, što prevazilazi obim ovog rada i ostaje za dalja izučavanja. Naravno, izvedeni zaključci odnose se na proučavani korpus, mada mogu dati smernice i za opštije tendencije u ovoj tematici; međutim, treba imati u vidu i činjenicu da na upotrebu i brojnost modala može da utiče i tematika tekstova, kao i lični stil autora.

Kada se prvo uporede dva dela engleskog korpusa (iz štampanog i elektronskog lingvističkog časopisa), može se zapaziti da postoji znatna podudarnost u upotrebi modala i da su razlike male; u oba dela korpusa ubedljivo preovlađuje epistemički modal *can* slabije snage, a vrlo je mali broj upotrebe snažnog modala *must*. Ta činjenica ukazuje da se engleski autori uzdržavaju od izrazito asertivnih epistemičkih tvrdnji i odlučuju se za odmerenije izražavanje stava ostavljajući i druge opcije otvorene. Stav je donekle snažnije izražen u drugom delu korpusa zbog nešto većeg prisustva modala *should* i *must*.

Srpski deo korpusa pokazuje slične tendencije, jer i u njemu preovlađuje slabiji modal *moći*, kojim autori članaka uzdržano naznačavaju svoje procene, bez naglašenog tvrdjenja i insistiranja na njima. Snažni modal *morati* i modal srednje jačine *trebati* su manje prisutni, mada zajedno čine 27% srpskog dela korpusa.

Konačno, uporedimo li engleski i srpski deo korpusa, dolazimo do zaključka da su osnovne tendencije kada se radi o modalima kao diskursnim markerima vrlo slične: preovlađuju modali slabije snage koji podrazumevaju blaže epistemičke konstatacije i veću uzdržanost autora, dok su znatno manje prisutni modali najveće i srednje snage. Ipak, utisak je da se u srpskom delu korpusa (zbog nešto većeg prisustva modala *morati* i *trebati*) stav autora izražava za nijansu asertivnije, posebno u odnosu na prvi deo engleskog korpusa. Uz to, može se primetiti i uticaj negacije na snagu modala i u engleskom i u srpskom delu korpusa: naime, negirani slabi modali u kopusu dobijaju na snazi i impliciraju asertivnije izražavanje stavova.

Literatura

- Blagojević, S. (2008). *Metadiskurs u akademskom diskursu*. Filozofski fakultet: Niš.
- Blagojević, S. (2012). *O engleskom i srpskom akademskom diskursu*. Filozofski fakultet: Niš.
- Huddleston, R. and Pullum, G. K. (2002). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kristal, D. (1988). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Nolit: Beograd.
- Lyons, J. (1977). *Semantics II*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Palmer, F. R. (1989). *The English Verb*. Longman: London.
- Piper, P. i dr. (2005). *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU/Beogradska knjiga/Matica srpska.
- Prtljaga, J. (2006). *Kontrastivna analiza modalnih glagola can i will*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“.

Predrag Novakov

MODAL VERBS IN ENGLISH AND SERBIAN ACADEMIC DISCOURSE

Summary

Starting from the theoretical assumptions related to the category of modality and modal verbs, as well as from some assumptions of discourse analysis, this paper investigates the use of modals verbs as discourse markers in English and Serbian academic discourse. After a brief introduction about the types of modality (epistemic, deontic, dynamic) and the strength of modality (strong, medium, weak) on the one hand and about basic characteristics of academic discourse on the other, the central part of the paper concentrates on the analysis of the examples from the English and Serbian corpus; the English corpus consists of two parts (examples from a printed and an on-line linguistic journal), while the Serbian corpus consists of examples from one linguistic journal. The main goal of the analysis was to compare the frequency of modals used as discourse markers in English and Serbian linguistic journals as well as to investigate the strength of these modals. The analysis showed that *can* was by far the most frequently used English modal (almost 50% of the English examples), and that stronger modals like *must* and *should* were used much less frequently. The Serbian corpus showed very similar tendencies; only three Serbian modals were used (*moći, trebati, morati*) and the most frequent one was the weak modal *moći* while stronger modals had a much lower frequency. Therefore, both English and Serbian authors of the linguistic articles discussed tended to use weaker modals as discourse markers indicating their attitude and assessment in a nonassertive way; however, the use of stronger modals is slightly more pronounced in the Serbian articles.

predragnovakov@sbb.rs

DODATAK

Podaci o časopisima iz kojih su preuzeti primeri za korpus i šiframa kojima su obeleženi primeri

Folia Linguistica vol. 45, No 2, 2011

Mouton de Gruyter, Berlin ISSN 0165-4004

Članci-autori:

- A) MJ, BJ & GV Mark Janse, Brian D. Joseph & Gunther De Vogelaer, Changing gender Systems: A multidisciplinary approach (237□244) (University: Gent/Ohio State/Münster)
- B) LV & GV Lien De Vos & Gunther De Vogelaer. Dutch gender and the locus of morphological regularization (245□281) (University: Liege/ Münster)
- C) AF Alessio S. Frenda, Gender in Irish between continuity and change (283□316), (Trinity College Dublin)
- D) BJ Bettina Jobin, Semantically driven change in German(ic) gender morphology (317□353) (Uppsala University)

International Journal of Linguistics vol. 3, No 1, 2011 (*online*, USA, Las Vegas, Nevada, Macrothink Institute), ISSN 1948-5425, www.macrothink.org/journal

Članci-autori:

- A) JO John W. Oller, Jr. An Argument for Systems Grammar (1-17), Department of Communicative Disorders, University of Louisiana, Lafayette, LA, USA
- B) RP RZ Reza Pishghadam, Reza Zabihi, Foreign Language Attributions and Achievement in Foreign Language Classes (1□11), Department of English Language and Literature, Ferdowsi University of Mashhad, Iran
- C) AB MS Alireza Bonyadi, Moses Samuel, Linguistic Nature of Presupposition in American and Persian Newspaper Editorials (1□16), English Department, Faculty of letters, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran/ Department of Language & Literacy Education, University of Malaya, Malaysia
- D) SOK Soo-Ok Kweon, Processing Null and Overt Pronoun Subject in Ambiguous Sentences in Korean, (1□12), Division of Humanities and Social Sciences, Pohang University of Science and Technology, Korea
- E) KA WZ OA Khaled H. Abu-Abbas, Wael M. Zuraig, Osama A. Abdel-Ghafer, Geminates and Long Consonants in Jordanian Arabic (1□17), Department of English for Applied Studies, Jordan University of Science and Technology/ Department of English Language and Literature, The Hashemite University, Jordan/, Department of English for Applied Studies, Jordan University of Science and Technology
- F) AB Alireza Bonyadi, Linguistic Manifestations of Modality in Newspaper Editorials (1□13), English Department, Faculty of letters, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran
- G) WL Wenchao Li, A Comparison of Event Framing in Japanese and Chinese (1□15), Graduate school of international cultural studies, Tohoku University, Japan
- H) KM ST Khalil Motallebzadeh, Seika Tousi, Employing Compensation Strategy in Translation of Idioms: A Case Study of the Translation of Mark Twain's Adventures of Huckleberry Finn in Persian (1□9), Department of English, Torbat-e-Heydareih

Branch, Islamic Azad University, Iran/ Department of English, Central Tehran
Branch, Islamic Azad University, Iran

Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu XXXIV-1 (2009), Filozofski fakultet, Novi Sad, ISSN 0374-0730

Članci-autori:

- A) JA Jelena Ajdžanović, Višeznačne kondenzovane strukture u književnom jeziku kod Srba u 19. veku (17□30)
- B) MS Marija Stefanović, O poslovicama u proučavanju jezičke slike sveta (na materijalu ruskog i srpskog jezika) (31□42)
- X) PN Predrag Novakov, Vendlerova klasifikacija glagola u engleskom i srpskom jeziku (43□50)
- Δ) GŠ Gordana Štrbac, Uticaj morfeme *se* na sintaksičku realizaciju komunikativnih glagola (67□76)
- E) DPS Diana Prodanović-Stankić, Pojmovna metonimija i metafora u značenjima lekseme *srce* u srpskom jeziku (77□87)
- Φ) LJP GŠ Ljiljana Petrovački, Gordana Štasni, Imeničke polusloženice u srpskom jeziku (89□102)
- Γ) JD Jasmina Dražić, Komunikativni pristup istraživanju bliskoznačnih prideva (125□134)
- H) OPK AK Olga Panić-Kavgić, Aleksandar Kavgić, Morfeme *-burger*, *-furter*, *-holic*, *-scape* i *-gate* u engleskom jeziku: reinterpretirani sufiksoidi? (136□148)
- I) BE Borislava Eraković, Ilustrativni tekstovi kao nastavno sredstvo u obuci budućih prevodilaca (171□179)
- 9) NRB Nataša Radusin-Bardić, Savremeni francuski film u nastavi francuskog kao stranog jezika (181□190)